

szárnyú oltár, amelybe tetszőlegesen helyezhetjük el a középső mezőt. Lenne, aki a két szárnyat az első és utolsó teremhez rendelné, mások – én is ezek közé tartozom – a középső részt, azaz a megváltást, a jövőbe mutatást az első terem munkáiban látja megtestesülni. Ám kétségtelen, bármelyik termet választjuk, szét nem szedhető, koherens kortárs egész az, amit e kiállítóterben Ujvárossy László nekünk, nézőknek bemutat. Zenei hasonlattal élve: egy hegedűn vagy tárogatón előadott népballada és Steve Reich repetitív muzsikája olvad össze a térben. Vagyis a friss, eleven, gesztus-szerű képi világ mellé rendeli a művés, ki- és megdolgozott textilapplikációkat, a gigantikus és erős festészeti-grafikai jelként működő kezek és egyéb asszablázsok mellé pedig a szociofotószerű portréfotókat.

„Az élet álom” – írta Calderón, s az élet utazás is, benne számtalan céllal és úti élménnyel. Álom-utazás a valóság és a szakralitás mezsgyéjén: ezt kínálta nekünk Ujvárossy László *Napkezek* című „tér-idő triptichonja” a Múcsarnok „barlangjában” 2023. április 21. és június 4. között.

UJVÁROSSY LÁSZLÓ

Visszapillantó tükörben

UJVÁROSSY LÁSZLÓ (1955) Nagyvárad

Racionális alkat lévén egy hosszabb munkaciklust megelőzően kényszerűen érzek arra, hogy az alkotási folyamat menetét verbálisan indokoljam főleg azért, hogy tisztázzam magamban, mit, miért akarok kivitelezni. A szavak segítségével egyfajta biztonsági keretet, „krétakört” húzok magam köré, melyben a külvilágtól elszakadva teret adhassak a megérzések játékaiknak. Ez a színesen megélt időfolyam Fülep Lajos szerint „másként mondhatatlan”, vagyis az erről szóló beszéd nem más, mint víz alatt az ének. Ilyeténképpen csak a megélt, megismert dolgokról, a bejárt útról vannak kibeszélhető gondolataim, amit a nézők számára a kiállítóterben nyomtatott formában feltüntetek, és a vizuális közlés befogadásánál támpontul szolgálhat. Az írásos indoklás nem esik nehezemre, mert a „művészi emlékezés” – mint a művészet sajátos gondolkodásának egyik lehetséges forrása (Fülep Lajos) – sokáig elméleti kutatásom tárgya volt, és fiatalságom nyolcvanas éveinek képzőművészeti törekvéseiből táplálkoztam. Ekkor eklektikus eszközökkel szerettem volna megújítani életérzésemet, és munkáimban nemcsak a szubkultúra elemeit ötvöztem művészettörténeti idézetekkel, hanem azt hittem, hogy a „transzavantgárde” irányzat hatása alatt valami újfajta érzékenységű műveket fogok létrehozni. Ma már tudom, hogy a kulturális emlékezet impulzusai ugyan segítenek a tájékozódásban, lehet, hogy megerősítést, bátorítást is kapok a folytatáshoz, ellenben a hitelesség forrása nem kintről jön, hanem az alkotó belső világából, emlékezetraktárából, a véletlennek hitt gazdag tapasztalatok láncszerű fűzérének emlékezetéből. Így jutottam el az emlékekből nyert alkotási folyamatokhoz, az emlékezés és az emlékezet fiziológiai és pszichológiai jelenségeihez, másrészt a művészi emlékezéshez. Identitáskeresés közben a társadalmi giccskörnyezet hatására, elég hamar, giccsátmentő tevékenységet fejtettem ki, amikor a piacon vásárolt giccsfestményeket, talált szuvenir-tárgyakat vagy retusált családfényképeket recikláltam (újrahasznosítottam).

A jelenséget a vizuális művészetek gyógyító funkciójának (vizuális terápiájának) szemszögéből kutattam, ugyanis meggyőződésem volt már akkor, hogy a művészet funkcióváltozásaiban a terápia szerepének nagyobb jelentőséget kell biztosítani. A nyolcvanas években elsősorban a diktatúra átveszélése miatt volt számomra fontos a művészetterápia használata, a mostani ínséges időnkben más miatt vált egyre sürgetőbbé a lelki egyensúly támogatása. A több ok közül az egyik, amiért a Múcsarnokba tervezett idei *Napkezek* című tárlatra a negyven évvel ezelőtti munkasorozatot hoztam. Más okból azért, mert a hajdani terveket mostanában a nyugalmazott időszakom alatt tudtam befejezni. Ezek története 1980-ban, a kolozsvári Ion Andreescu Főiskola elvégzése után kezdődött, amikor grafikus diplomával a nagyváradi kisegítő iskolába helyeztek, ott nyolc évig szellemi fogya-

tékkal élő gyermekekkel dolgozva tulajdonítottam el a vizuális művészet terapeutikus hatásait. A rajzórák alatt számtalan pedagógiai kísérletet végeztem, például vizuális memória, kézügyesség-fejlesztő vagy megfigyelési gyakorlatokat. Egyik órán nem a gyermekek elé helyeztem tárgyakat rajzoltattam le, hanem saját kezüket kellett rajzolva megfigyelniük. Meglepetésemre feltűnt, hogy a gyermekrajzok és a fiziognómiájuk között hasonlóság van, és az akciót 1984-ben *Kéz-Fej* címen portréfényképekkel dokumentáltam.

A dolgok egyidejűsége okán éppen ebben az évben született a lányom, és elhatároztam, hogy leánygyermek lévén elkészítem a hozományát, *Kelengyét*, melyhez linóleummetszetben hímzés-mintákat terveztem. A kelengyekészítés hagyományának tanulmányozása révén vizuális érdeklődésem a népművészet irányába terelődött. Itt kell megemlítenem Kocsi Márta és Csomor Lajos *Festett bútorok a Székelyföldön* című könyvét, melyben a falusi közösség bútorfestésének csodálatos kódrendszerét, valamint a kereszténység előtti mágikus szokásra (termékenységi varázslásra) utaló mondatokat fedeztem fel, hogy húsvét előtt – Hódmezővásárhely környékén – az asztal és az ágy alá, az anyaföldre termékenységi vízvirágokat, homokrózsákat festettek. Ez a gondolat teljesen lázba hozott, és megalkottam *A termékenység asztala* (1987) című installációt, a „hagyományok analógiájára” készült szimbólumot, ahol a motívumok négy lépcsőzetesen elhelyezett, felfele csökkenő méretű, zikkurathoz hasonló asztallapon vándoroltak a földtől a festett deszkán és a hímzett abroszokon át az egy méter magasságú felső szintig.

Az úgynevezett vízvirágok formájára vonatkozó információt sehol sem találtam, így a termékenységvirágok egyik részét a székely bútorfestés ikonográfiájából gyűjtöttem be, melynek virág-szimbólumai nemcsak díszítő funkcióval bírtak, hanem védtek is a családot a gonosz lelkektől és a betegségektől. A fent említett formavilág jelentésmélységének hatására a születéssel és szerelemmel kapcsolatos hozománydarabok kidolgozásánál felhasználtam a másik inspirációs forrást, az értelmi fogyatékos gyermekek kéz-virág-, kéz-fallikus öskép-mintáit, amelyeket a munkaciklusomba továbbgondolva termékenységvirágokként építettem be. A szellemileg sérült gyermekek rajzainak archaikus vonalvezetése, vizuális leleményessége, érzékenysége és ősmintaszerű formanyelve a mai napig lenyűgöz, s ezt a formakincset a képzőművészetem javára többször kisajátítottam. A hajdani hímzésminták kivitelezésére – anyagi okok miatt – 2018-ig kellett várnom, amikor megismerkedtem Piski Irén kiváló hímzőasszonnyal, tőle rendeltem meg a textildarabok hímzéseit, melyek mára mind elkészültek. Így semmi sem tartott vissza attól, hogy a Múcsarnok#Box hármastérené adottságából kiindulva Rockenbauer Zoltán művészettörténész kurátorom segítségével a fent említett inspirációs forrás tengelyére műegyütttest építsek.

A „hetvenkedők” kerek évfordulójához közeledve, számadás közben jöttem rá, hogy a kisegítő iskolában töltött évek alatt született kézrajzok az árnyjáték mintájára – kéz-fa, kéz-virág, kéz-állat, kéz-fej – az őskori barlangfestményeken látható kézlennyomatokhoz, az úgynevezett *Napkezek*hez hasonlítanak. Ezért a negyven évvel ezelőtti inspirációs forráshoz visszatérve, ma már nem a születés-szerelem vagy a termékenység gondolatát társítom, hanem a sötétség erői ellen való mai tiltakozó kiáltásomat szeretném meggyőző vizuális képekben bemutatni. Gondolataim kivitelezései a hosszú időt felölelő oktatói tevékenységem miatt félbemaradtak, így a kezdeti inspirációs forrás újrahasznosításra került.

Az idő múlásával a múltbeli emlékképekhez, helyzetekhez fűződő érzelmek áttolódtak más helyzetekre, más emlékképekre, indulatokra, mint például a „módosított környezet”, „a posztapokaliptikus pusztaság”, „az ökológiai válság”, a Covid 19 pandémia és az ukrán–orosz háború. Vizuálisan a felsoroltakat az antropocén esztétika egyik alapvető kiindulópontjának tekinthető dekonstrukció képviseli, amint a hajdani születés, szerelem tematikája mellé az elmúlást jelképező harmadik elem, a pszükhopomosz (a lélek vezetője) került. Az új *Napkezekkel* egyrészt emlékezem a fogyatékkal élő gyermekekre, másrészt a préselt lemezből formázott felemelt kézfejekkel és az őrző-védő szemrözsákkal, a múltból vett mágikus hagyománnyal kulturális örökségünknek állítok emléket. A mindennapjaink szerves részévé vált „vészterhes valóságérzet tapasztalata” alapján – az unokák nevében – minden egyes kézzel, valamint a hajdani iskolások destruktív portréival a jövőbeni létérőrzéséért, illetve a katasztrófákkal való szerencsés együttléséért, s nem utolsósorban a 21. század elején újból a békéért, a szabadságért fohászokodom. Pesszimista világunkban csak reménykedhetek, hogy a felerősödő agresszív romboló erőket újból a szeretet, valamint a kreatív művészi alkotás cselekedetei szerelik le és váltják majd fel.

UJVÁROSSY LÁSZLÓ, Napkezek 3., 2022, préselt lemez, akril (1. terem)

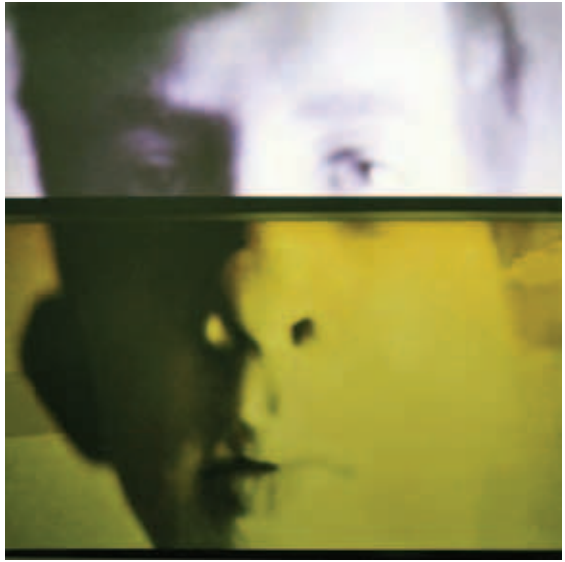
UJVÁROSSY LÁSZLÓ, 1. terem (részlet 1–2.)

UJVÁROSSY LÁSZLÓ, Napkezek 1–4., Portré 2–7. (1. terem, részlet 5.)

UJVÁROSSY LÁSZLÓ, Kút, 1990, festett falemez (1. terem, részlet 4.)

UJVÁROSSY LÁSZLÓ, Portré 2-7., é. n., print, vászon (1. terem)

UJVÁROSSY LÁSZLÓ, Napkezek 5., 2022, préselt lemez, akril;
Portré 8., é. n., print, vászon (1. terem)

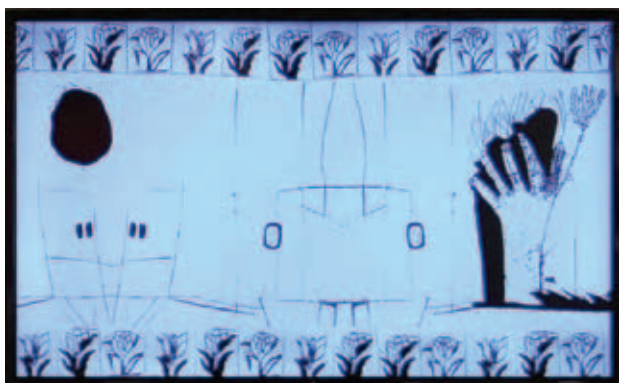
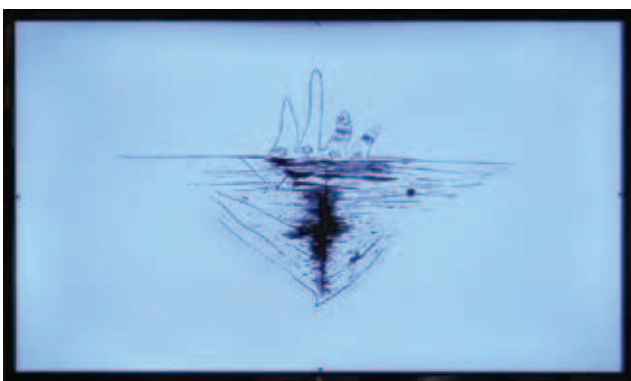
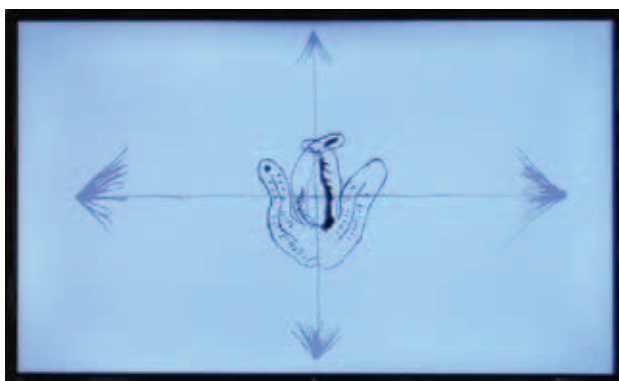
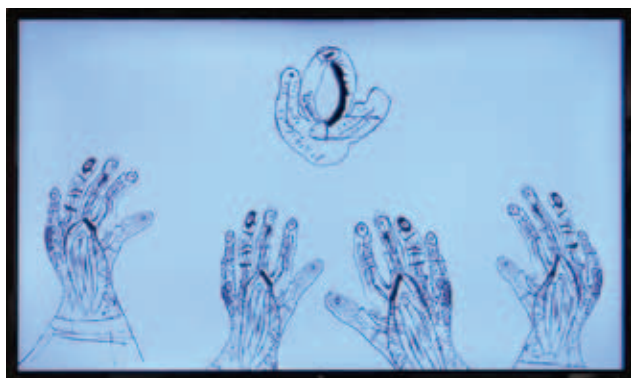
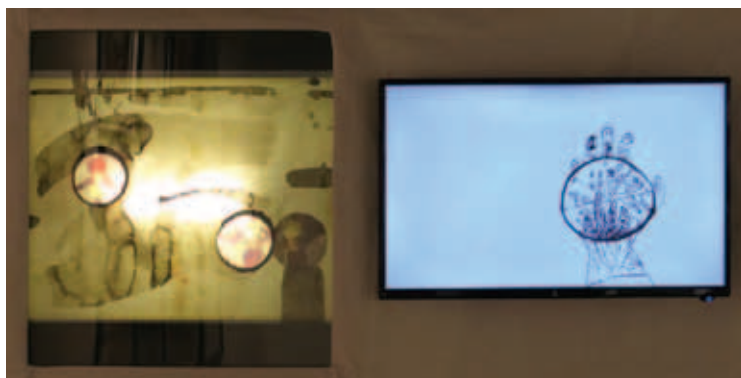

UJVÁROSSY LÁSZLÓ, Kelengye 1. és 6., 2020,
textil, hímzés (1. terem)

UJVÁROSSY LÁSZLÓ, A férfi subája, 1990, vegyes technika, karton (1. terem)

UJVÁROSSY LÁSZLÓ, Ütközés és szerelem 1–6., 2017, installáció, vászon, fa, üveg, síkfilm, grafika, villanygőg; animáció: Murányi-Matza Teréz (részletek) (1. terem)

UJVÁROSSY LÁSZLÓ, 2. terem (részlet 1-2.)

UJVÁROSSY LÁSZLÓ, Napkezek 6., 2022, préselt lemez, akril (2. terem)

UJVÁROSSY LÁSZLÓ, Béke asztalára 1–2., 2023,
hímzés, textil (2. terem)

UJVÁROSSY LÁSZLÓ, Földi egek; Filckabát, (2x) 2021, print, vászon (2. terem)

**UJVÁROSSY LÁSZLÓ, Napkezek 7., 2022, préselt lemez, akril, Portré 10., é. n., print, vászon;
Naplólap fényképpel, 1985, vegyes technika, papír; Portré 9., é. n., print, vászon (2. terem)**

**UJVÁROSSY LÁSZLÓ, 3. terem (részlet 1–2.);
Lélekhordozó, 2022, préselt lemez, fa, akril, print (a jobb oldalon)**

**UJVÁROSSY LÁSZLÓ, 3. terem (részlet 3.);
Lélekhordozó, 2022, préselt lemez, fa, akril, print (a bal oldalon)**

**UJVÁROSSY LÁSZLÓ, A furulyás vándor utazásai, 1996 és 1992, (2x) szitanyomat, papír (3. terem);
Lélekhordozó 2., 1992, applikált textil (3. terem, a jobb oldalon)**

**UJVÁROSSY LÁSZLÓ, Lélekhordozó 1., 1992, applikált textil, akril;
Portré 10., é. n., print, vászon (3. terem)**

UJVÁROSSY LÁSZLÓ, Napkezek 7., 2022, akril, vászon (3. terem)